

SÜRGÜNÜN ACI HATIRALARI

Nilüfer Dervişova

1944 sürgünü, büyüklerimizin kalplerinde tarifi imkânsız acılar ve bu acılarla yaşayan hatıralar bırakmıştır. Zira bu mazlum halk, en değerli varlığını, doğup büyüdükları toprakları, evini barkını ve sevdiklerini bir gece içinde kaybetti.

Bizim Ahıska'nın her sayısında halkımızın yaşadığı bu acı hatıralar çeşitli ağızlardan anlatılır. Biz bu hatıraları ve hayat hikâyelerini okudukça adeta yeniden o günlere gideriz.

Biz bu yazımızda yine 1944 ve sonrasına ait bütün acımasızlıklara tanıklık eden ve o anları bir an bile unutmayan kahramanlarımızdan birinin hayat hikâyesine yer vereceğiz.

Zeynal dede anlatıyor...

Zeynal dede, Ahıska'nın Mugaret köyündendir. Beş kardeşin ortancasıdır. Yine bu dergide hatıralarına yer verdiğimiz Nazım dedenin de kardeşidir.*

Zeynal dedenin ağabeyleri Nazım ve Zaim'in yaşadığı yürek acıtan talihsizlik, onu derinden etkilemiş. Ağabeylerini geride bırakarak sürülen ve hayvan vagonunda annesinin vefatı, Zeynal dede ve ailesine dayanması güç acı yaşatmış. Dedemizin hazin hikâyelerini kendi ağızından dinledik. Anlattıklarını kaleme aldık.

Zeynal dede, biraz kendinden, ailenden ve Ahıska'daki hayatınızdan bahseder misin?

1936'da Ahıska'nın Mugaret köyünde dünyaya geldim. Sürüldüğümüz zaman sekiz yaşındaydım. Okula gidememiştım. Ailem ziraat işleri ve hayvancılıkla uğraşıyordu. Annem hastaydı, Borcom'da ameliyat olmuştu fakat hastalığı iyileşmemişti. Bu hasta hâliyle sürgün yollarına çıkmak zorunda kalmıştı. Hatta o çocuk hâlîme elinden tutarak vagona

çıkarıldım. Maalesef annem o şartlarda fazla yaşamadı. Yolculuğumuzun 16. Günü vagonda vefat etti. Babam ise kolhozda bekçi olarak çalışıyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla beraber askere alındı. Hasta annemle biz yalnız kalmıştık. Çok sıkıntılı ve zor günler geçiriyorduk. Savaş döneminde hepimizin durumu kötüydü. Bu yüzden de imkânım olmadığı için okuyamadım. Evin geçimini sağlayan bütün erkekler cepheye sürülmüştü. Bize bakabilmek için ağabeylerim Zaim ve Nazım, Gobiye köyünde, Gürcü bir ailenin yanında çobanlık yapıyorlardı. Onlardan çok geç haber alıyorduk. Bu yüzden de sürgünden onların haberleri yoktu. Onlar Gürcü ailenin yanında her şeyden habersiz çalışırken, binlerce

Zeynal dede eşiyile.

Ahıskalı ölüm yolculuğuna çıkartılıyordu. Çok zor şartlar altında geçen 16 günlük yolculuktan sonra Özbekistan'ın Namangan vilâyetine geldik. Babam askerden döndükten sonra Kogay ilçesine, oradan da 1971'de de halen yaşadığımız Kırgızistan'ın Şamaldı-Say ilçesine yerleştik. 14 yaşında çobanlık yaparak çalışmaya başlamıştım. Stalin döneminde zor günler geçirdik. Bu yüzden çalışmam gereki-

yordu. Ahıska'da kalan ağabeylerimi ancak babam askerden döndükten sonra bulabildik.

Ahıskada ramazan ve bayram nasıl geçerdi? Oruç tutulur muydu?

Ramazan ayları çok güzel geçerdi, herkes oruç tutardı. Biz Türkler dinimizi yaşamaya çalışıyor ve ibadetlerimize önem veriyorduk. Bizim yaşadığımız Mugaret köyünde genellikle Türkler yaşırdı. Gayrimüslim olarak sadece Gürcüler vardı ama sayıları çok azdı. Bu yüzden bütün Müslümanlar bir arada geçiriyorduk ramazanı. Köyümüzde camimiz de vardı. Cuma namazı kılınır, ramazan ayında da teravîh namazını kıldık. Ramazan ve Kurban bayramlarında da

* Ahıska'dan Kırgızistan'a Bir Ömür, Sayı: 19.

bütün akrabalar birbirini ziyaret eder, bayramlaşırlardı. Annem Sürlü olduğu için, bayramlarda annemin akrabalarını ziyaret için bu köye giderdik. Bize yakın bir köy olduğu için bu köye hep yürüyerek giderdik. Rus baskısı yoğunlaşınca kadar da dini ibadetlerimizi rahatlıkla yerine getiriyorduk.

Ramazanda hangi yemekler pişirildi ve iftar yemekleri nasıl yapılırdı?

Ramazan ayının en önemli özelliklerinden biri de çeşitli yemeklerin hazırlanmasıydı. Sahurda en çok bazlama, yufka ve lokma hazırlanırdı. İftarda ise hinkal ve haçapur'un yanında lobiya/fasulye çorbası yapılırdı. İftar yemeği verdiğimiz zaman da fasulye çorbası yapılırdı. Şimdi ise burda iftarlarda hep koyun keseriz, Özbek pilavı yaparız. Bu Orta Asya'ya ait bir kültürdür. Ahıska'dayken hep kendi yemeklerimizi yapardık. Bunun yanında ramazanda mısır unundan yağlı çadi yapardık hep. Çadi, kilden yapılan yuvarlak pilekilerde pişirilirdi. Yağlı çadi ekmeği ve güveçte pişirilen lobiya çorbası iftar için yapılan ana yemeklendendi. Vatanda her şey güzeldi kızım. Her şeyi hevesle, zevkle yapardık. Şimdi ise kimliğimizi ve kültürümüzü korumamıza rağmen heves kalmadı. Yapılan yemekler vatandaki gibi olmuyor. Ahıska'da yaptığımız yemekleri, iftarları ve tuttuğumuz oruçları hâlâ özliyorum.

Biraz da köyünüz olan Mugaret'ten bahsedermisin?

Mugaret büyük köydü. Ormanı, ağaçları ve tarlalarıyla meşhurdu. Bizim köyün ormanı çok olduğu için başka köylerden özellikle de Urael'den insanlar ağaç kesmek için gelirlerdi. Kesilen ağaçlar inşaat yapımında kullanılırdı. Bu sebeple de çok değerliydi. Her ailenin geçimini sağladığı tarlaları vardı. Tarlalarda çoğunlukla patates, fasulye, mısır, soğan ekilir, bunlar başka köylere satılırdı. Köyümüzün toprağı çok verimliydi. Bu sebeple çok iyi ekin olurdu. Ahıska'nın neredeyse bütün köyleri, sebzeyi bizden alırdı. Mugaret'te insanlar geçimlerini böyle sağlardı. Şimdi hepsi gözlerimin önünden geçiyor... Bunca sene geçmesine rağmen hâlâ unutamıyorum. Yaz kış demeden çalışır, didinirdik. Herhalde bu yüzden bizi çekemediler.

Sürgünden sonra vatana geri dönenler oldu mu?

Stalin'in ölümünün ardından, 1956'da sıkıyönetim rejimi kaldırılınca çoğu Ahıskalı vatana geri dönmek için çok çaba sarf etti. Gerek diplomatik yollarla, gerekse de kendi imkânlarıyla geri dönebilmek için

başvurularda bulunuldu. Bunu takiben bazı Ahıskalıları kendi imkânlarıyla Ahıskaya döndüler. Fakat onların bu sevinci uzun sürmedi. 1956'dan sonra geri dönenler arasında Sürlü akrabalarımın da vardı. Köye kadar gitmelerine rağmen evlerine giremediler. Sürgünden sonra Ahıska'daki evlerimize Gürcüler, Ermeniler ve Megreller yerleştirilmişti. Akrabalarımın evlerinde yaşayan Ermeniler, evleri geri vermek istemediler. Ahıskalıların geri döndüğünü haber alan Gürcü devleti, onları hemen Ahıska'dan uzaklaştırdı. Ahıskalıları birkaç gün başka bir şehirde tutulduktan sonra Gürcistan'ı terk etmek zorunda kalmışlardı. Onlar Azarbaycan'a yerleşerek hayatlarını orada devam ettirdiler. 1957'de geri dönenler arasında eşimin ailesi de vardı. Onlar da Gürcistan'a kabul edilmeyince mecburen geri döndüler. Giden birçok hemşehrimiz vatana kabul edilmedi. Yıllar geçmesine rağmen de maalesef bir şey değişmedi. Şimdi bile gidenler aynı zorluklarla karşılaşılıyorlar. Bu yüzden geri dönme konusunda karar vermek zor oluyor.

Zeynal dede, eşi ve torunları.

Dede, sen vatana dönmeyi düşünüyor musun?

Sürüldüğümüz günden beri vatan özlemiyle yaşıyorum. Kanun da çıkardığı hâlde Gürcistan, bizim vatana dönmemizi imkânsız hâle getirmek istiyor. Bugüne kadar maalesef gidip görmek nasip olmadı. Oraları gidip görmeyi çok istiyorum. Ama maalesef yaşlandıktan sonra güç kuvvet yetmiyor, bir de hastalığım var... Vatana dönmeyi çok isterdim ama genç nesil istemez, çünkü onlar buralara alıştılar. Benim üç kızım Türkiye'dedir. Ben oğlumla beraber Kırgızistan'da yaşıyorum Bu yüzden çocuklarım ne-reyi tercih ederlerse onlarla beraber olacağız. Eğer ileride şartlar değişirse geri dönmeyi çok isterim.